І чужому научайтесь,
Й свого не цурайтесь...
Т. ШЕВЧЕНКО

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

Редакція і Адміністрація: "Svoboda", 81-83 Grand St. Jersey City, N. J. Тел.: HEnderson 4-0237 УНСоюз: HEnderson 5-8740 Тел.: з Ню Йорку: BArcly 7-4125 УНСоюз: BArcly 7-5337

РІК LXVIII. 138. ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, ВІВТОРОК, 25-го ЛИПНЯ 1961 6 ЦЕНТІВ — 6 CENTS JERSEY CITY and NEW YORK, TUESDAY, JULY 25, 1961 No. 138. VOL. LXVIII.

ЗАПОВІДАЮТЬ ПІДТРИМКУ КОНГРЕСУ ОБОРОННИХ ЗАХОДІВ ПРЕЗИДЕНТА

Вашингтон. — В політичних колах сподіваються, що Конгрес негайно ухвалить ті суми, яких зажадає президент Кеннеді в своєму зверненні в справі оборони країни всереду 26-го липня. Президент має промовляти через радіові і телевізійні стації до американського народу у вівторок 25-го липня, а після того має звернутися до Конгресу по збільшення видатків на оборону у зв'язку з берлінською кризою. Сподіваються, що Президент зажадає збільшити оборонний бюджет, який виносить $42.711,105,-000, на від двох до трьох більйонів долярів. Конгрес зможе легко ухвалити те побільшення бюджету, бо Палата Репрезентатів вже прийняла оборонний бюджет на фінансовий рік, що почався 1-го липня 1961-го року, але Сенат ще має його затвердити. Не є відомо, чи Президент проситиме про нові податки на покриття збільшеного бюджету. Економічні дорадники Президента гадають, що економіка ЗДА зможе „стравити" ще дво- чи тривідсоткове збільшення бюджету, без збільшування податків. Деякі економісти бояться, щоб збільшення податків не спричинило сповільнення росту економіки, який саме тепер відбувається. Конгрес поспішно працює над викінчуванням різних важливих законопроєктів. Сенат має ще ухвалити важливу урядову програму закордонної допомоги. Цей законопроєкт знаходиться в Сенатській Комісії Закордонних Справ, а найближчого тижня він перейде до повного Сенату. Сенатська комісія зменшила суму Президента $4.800,000,000 до $4.320.000-000, але затримала без змін пропозицію Президента ухвалити видатки надовготермінові позики для тих країн, яких економіка є недорозвинена. Голова Сенатської Комісії Закордонних Справ сенатор Дж. В. Фулбрайт заявив, що треба ухвалити довготерміновий плян позик закордонним державам, щоб вони могли плянувати наперед свої економіки. Фулбрайт сподівається, що Сенат погодиться на пропозицію уряду в справі довготермінових позик. Але він передбачає, що Сенат дещо зменшить запропоновану урядом суму. Сенат має перед собою ще вирішити фармерський законопроєкт, який, між іншим, плянує зменшити на 10% засівну площу під пшеницю, яка тепер виносить 55 мільйонів акрів річно. Фармери мали б дістати додаткові винагороди за ті посівні площі, які вони добровільно зменшать. Це відшкодування мало б винести коло 30% пересічної вартости пшениці з років 1959 - 1960.

Капітан Ґрісом дістав медалю за Визначну Службу

Кокоа Біч, Флорида. — Голова Крайової Аеронавтичної і Космічної Агенції Джеймс Е. Вебб 22-го липня відзначив другого американського астронавта капітана Вірджіла І. Ґріссома Медалею за Визначну Службу. Таку саму медалю дістав був і перший астронавт ЗДА командор Алан Б. Шеперд. Кап. Ґріссом переїхав із Багамського острова на Флориду, де відбув в суботу 22-го липня пресову конференцію. Він заявив, що варто летіти по космічних просторах, бо звідтам є дуже гарний вид на Землю. Ґріссом не жалує свого лету, хоч він був в небезпеці під час того, як через необережність відкрився був отвір і до кабіни почала вливатися вода. Він мусів залишити кабіну і кілька мінут плисти по воді, поки його не виловив гелікоптер. Кабіна, в якій були різні інструменти вартости двох мільйонів долярів, затонула, бо гелікоптер не мав сили її витягнути з води. Представник Крайової Аеронавтичної і Космічної Адміністрації заявив, що цей випадок із кабіною не матиме ніякого впливу на випущення астронавта довкола Землі, що має відбутися при кінці цього року, або на початку 1962-го року. Гадають, що невдача з кабіною спричинить деякі зміни в кабіні. Передбачають, що перед летом астронавта довкола Землі ще відбудеться один такий пробний лет, які відбули Шеперд і Ґріссом.

Совєтські підводні човни не загрожують фльоті ЗДА — твердить сен. Джексон

Вашингтон. — Сенатор-демократ із Вашингтону, Генрі М. Джексон, який є головою Підкомісії в справах зброї при Сенатській Комісії Атомової Енергії, запевнив 22-го липня, що „СССР є далеко позаду ЗДА щодо числа, типів і вартости атомових підводних човнів". Цією заявою сенатор Дхексон, який є спеціялістом в справах підводної атомової зброї, спростував недавню заяву совєтського часопису „Ізвєстія", який твердив в пропаґандивних цілях, що СССР має швидші підводні човни, які можуть з-під води випускати ракети. Сенатор Джексон заявив, що це не є правда, і що СССР хочуть настрашити ЗДА та увести в блуд президента Кеннеді, який саме тепер розглядає справу збройних сил цієї країни.

В АМЕРИЦІ

● 17 осіб втопилося під час повені в столиці Західньої Вірджінії. Повінь настала внаслідок обірвання хмари, що спричинило зливний дощ, бо вода в місцевій ріці піднеслася на кілька метрів. Між втопленими є 8 дітей. П'ять тисяч домів було без електрики. Газова компанія замкнула доплив газу, щоб не було пожеж. Матеріяльні втрати виносять мільйони долярів.

● З столиці Порто Ріка Сан Хуану повідомляють, що на Атлантику появився перший цього року гураґан, який Бюро погоди назвало Анною. Цей гураґан твориться коло Голляндських Західніх Індій, він віддалений був при кінці тижня 1,000 миль від Флориди. Штучний сателіт і літаки слідкують за цим гураґаном та інформують про нього Бюро погоди. Він загрожує Середущій Америці.

● Федеральний суд присяжних займається справою колишнього другого секретаря американської амбасади у Варшаві Ірвіна С. Скарбека, який передавав польській розвідці секретні американські матеріяли. Скарбек мав діяти під впливом польської 22-річної дівчини, в якій залюбився, хоч мав жінку і діти.

● В сенатській підкомісії, яка займається справою монополів і трестів, зізнавав сенатор-республіканець із Небраски Роман Л. Груска, який заявив, що кожний двадцятий пацієнт в шпиталях перебуває тому, що його лікарі лікують злими, неконтрольованими добре, ліками. Він казав, що 10 до 15 відсотків лікарів „практикують злу медицину".

● У Вашингтоні засудили до однорічної кари тюрми двох членів американських нацистів за те, що вони побили були жидівського хлопця Рікі Фарбера 8-го липня, який переходив попри головне бюро нацистської партії.

Д-Р ЛЮБОМИР ОРТИНСЬКИЙ, ВИДАТНИЙ ДІЯЧ І ДОВГОЛІТНІЙ СПІВРОБІТНИК „СВОБОДИ", ПОМЕР НАГЛО ПІД ЧАС ВАКАЦІЙ

Сл. п. д-р Любомир О. Ортинський, четвертий зліва, з групою учасників недавньої Колґейтської конференції в справах американської закордонної політики. Це був останній з його виступів і одна з останніх фотознімок. Вічна Йому пам'ять!

Гантер, Н. Й. — Минулої суботи, 22-го липня по полудні, тут помер нагло на удар серця один з найвидатніших діячів - журналістів молодшої генерації, довголітній співробітник „Свободи", сл. п. д-р Любомир Ортинський, проживши всього 42 роки. Причиною смерти була серцева атака. Вістка про несподівану смерть цього видатного і надійного діяча, широко відомого громадянству із своєї активности, своїх кореспонденцій та із своїх публічних виступів, була великим ударом для безчисленних його знайомих і приятелів та блискавкою поширилась не тільки серед української вакаційної колонії в цій гірській місцевості, але облетіла телефоном і телеграфом американський та інші континенти. Д-р Любомир Ортинський, що з кінцем попереднього тижня взяв участь в конференції Колґейтського університету в закордонних справах і про цю кореспонденцію звітував у трьох числах „Свободи" впродовж минулого тижня, приїхав з дружиною Оленою на короткий відпочинок до Гантер в суботу, 22-го липня вполудне. Їхня донечка, 10-літня Анна Марія, перебуває на пластовому таборі в Іст Четгем. Приїхавши до Гантеру, тепер уже покійний д-р Ортинський, ще зупинявся та розмовляв з багатьма знайомими, між ними з ред. Іваном Кедриним, що перебуває там на вакаціях. В розмові жалувався на втому, але радів життям, вакаціями та перспективою відпочинку. Примістившись в одному з місцевих українських пансіонів, д-р Ортинський пішов дві години пізніше до недалекої гірської річки, щоб скупатись та ловити рибу. Під час купелі жалувався іншим, що йому робиться слабо і хотів відійти до пансіону, щоб відпочати, але вже не мав сили цього зробити, а в годину пізніше вже не жив. Викликані телефоном два українські лікарі впродовж кількох хвилин були біля недужого, але рятунку вже не було. При його смерті була наче громом поражена його дружина.

Сл. п. д-р Любомир Ортинський народився в Дрогобичі в Західній Україні 7-го червня 1919-го року. Високу освіту здобув на університеті у Варшаві і опісля Західній Европі, здобувши диплом доктора економічно - політичних наук. Був активним діячем українського революційно - націоналістичного підпілля й опісля на еміґрації грав видатну ролю у формуванні української політичної думки, головно журналістичною працею. Вже від 1948-го року дописував до „Свободи" з Німеччини, а в березні 1956-му році перебрав обов'язки головного кореспондента „Свободи" на Европу. Приїхавши до Америки з кінцем того ж 1956-го року, перебував початково в Сан Гевен в Норт Дакоті, але вкоротці переїхав до Ню Йорку, де обняв функцію секретаря видавничо - дослідного об'єднання „Пролог", бувши членом Закордонного Представництва Української Головної Визвольної Ради. Своє співробітничання в „Свободі" продовжував безперервно, ставши вкороті акредитованим кореспондентом „Свободи" в Об'єднаних Націях, де рівночасно виконував функції репрезентанта ЗП УГВР. В 1957-му році став разом з родиною членом Українського Народного Союзу, а до останніх його акцій, як секретаря „Прологу" і кореспондента „Свободи", належить згадана вже участь в Колґейтській конференції в справах американської закордонної політики. Його громадська і журналістична активність поширювалася і на багато інших ділянок, зокрема на Братство колишніх вояків Української Дивізії, якого він був головою, та на публікації цієї комбатантської організації. Його ненадійна смерть є великою втратою не тільки для його родини та найближчого кола співробітників і приятелів та знайомих, але і всього українського громадянства та, зокрема, для української визвольної справи, для якої він віддано і беззастережно служив та віддавав усі свої сили, все своє знання та всю свою енерґію. Нехай пам'ять про Нього остане навіки!

Тлінні останки сл. п. д-ра Любомира Ортинського, що був близьким родичем сл. п. Кир Сотера Ортинського, першого українського католицького єпископа в Америці, перевезено в неділю, 23го липня до Ню Йорку і зложено в похоронному заведенні Петра Яреми. Часу і подробиць похорону ще не устійнено, але вони будуть подані в черговому числі „Свободи".

Совєти посилюють контролю над господарськими звітами і статистичними даними

Москва. — Совєтська компартія й уряд опублікували новий спеціяльний указ про посилення контролі над господарськими звідомленнями і статистичними даними з розвитку індустрії і сільського господарства. Новий указ, опублікований у „Правді" передбачає створення спеціяльних комісій державної контролі, які матимуть широкі повновласті для боротьби з фальшивим звітуванням та приписками у статистичних звідомленнях про виконання таких чи інших господарських плянів. Ці контрольні комісії діятимуть не тільки в центральному і республіканських господарських апаратах, але й теж на всіх ступенях обласного і районового господарського життя. Головна комісія державної контролі буде працювати під керівництвом самого Хрущова і підлеглі їй республіканські комісії будуть очолювані радами міністрів окремих республік. Ці комісії замінять контрольні департаменти, що діяли з обмеженими функціями, почавши від 1957 року. Комісії матимуть право встрявати в діяльність усіх господарських органів й установ, включно з міністерствами. Викликаний цей указ труднощами совєтських плянувальників в одержуванні правдивих і точних даних із виконання господарських плянів.

МОСКВА ОБВИНУВАЧУЄ У ШПИГУНСТВІ САТЕЛІТИ „ТАЙРОС" І „МАЙДЕС"

Москва. — „Красная Звезда", орган совєтських збройних сил, виступила в числі за 23 липня ц. р., з гострим засудженням випущених З'єдиненими Державами Америки експериментальних обсерваційних сателітів „Тайрос" і „Майдес", називаючи їх випущення актами шпигунства й аґресії. Випущення в орбіту Землі сателіта „Тайрос" із завданням стежити і звітувати зо погодою і сателіта „Майдес", призначеного для викривання випускання ракет, „Красная Звезда" порівняла із „злочинною дією" зістріленого над Свердловським літака Ю-2, кажучи, що „шпигун є шпигуном, не зважаючи на те, на якій висоті він летить". Обидва сателіти були випущені дня 12 липня і вони кружляють теж і над Совєтським Союзом. „Тайрос" III випосажений у дві телевізійні камери, які передають на землю фотографії формування хмар і тому теж дія цього сателіта є дуже важлива для встановлювання часу і місця зароджування гураґанів. Конструюючи цього сателіта, ЗДА сподівалися, що вони притягнуть до випрацьовування нової системи передбачування погоди, базованої на обсерваціях „Тайроса", також інші держави світу, між ними і Совєтський Союз. Тепер ці надії знівечені і ледве чи американцям вдасться притягти до співпраці в цій ділянці Москву чи інші комуністичні країни. Вже більш оправданою можна вважати совєтську атаку на сателіта „Майдес", який має можливість викривати місце і час випускання ракет і з допомогою якого ЗДА хотіли б розвинути нову оборонну систему алярмування перед ворожими ракетами. „Майдес", що летить в орбіті Землі на висоті яких 1.850 миль, перелітає над совєтською територією що три дні. Пишучи про випущення і трасу „Тайроса" і „Майдеса" „Красная Звезда" стверджує з обуренням, що Пентагон не відрікся своїх плянів шпигування країн „соціялістичного табору" і що ЗДА випустили ці сателіти, замість Ю-2, із яким вони зазнали дошкульної невдачі.

МекНамара конферує з провідниками НАТО в справі Берліну

Париж. — В неділю 23-го липня прибув суди із Вашинґтону секретар оборони ЗДА Роберт МекНамара разом із головою Об'єднаних шефів штабу генералом Лайменом Л. Лемніцером. Обидва вони мають відбути цілоденну конференцію з командувачами збройних сил НАТО, щоб обговорити й устійнити з ними спільну стратегію в обличчі совєтських загроз для Берліну, зокрема плян президента Кеннеді збільшити кількість американських звичайних наземних збройних сил. Вони зустрілися з генеральним секретарем НАТО д-ром Дірком У. Стрікером і генералом Лорисом Норстадом, головним командувачем союзних збройних сил в Европі. Ген. Норстед перестеріг уряд і головне командування ЗДА, що 20 дивізій НАТО не зупинять совєтського наступу на той випадок, якщо б Совєти хотіли почати війну, бо совєтський бльок в Европі диспонує 1.450.000 війська. Після закінчення розмов у Парижі секретар оборони МекНамара і ген. Лемніцер відлетять до Лондону для відбуття конференції з британським міністром оборони Гаролдом Воткінсоном. В політичних колах інтерпретують ці розмови, як доказ рішучости ЗДА і їх союзників посилити єдність і кількість збройних сил Заходу.

ТИЖДЕНЬ ПОНЕВОЛЕНИХ НАЦІЙ ВІДЗНАЧЕНО НА СОЮЗІВЦІ БОГОСЛУЖЕННЯМ І МОЛЕБНЕМ

Союзівка, Керґонксон. — Як і в усіх католицьких парафіях Стемфордської дієцезії, так і на Союзівці, оселі Українського Народного Союзу в Кетскильських горах, відзначено минулої неділі, 23-го липня, схвалений Конгресом та проголошений Президентом ЗДА Тиждень Поневолених Націй відправою Служби Божої та окремого, спеціяльно складеного в тій цілі стемфордським Владикою Кир Амвросієм Сениншиним Молебня за страждаючу Церкву і український нарід. Службу Божу і Молебен відправив, при великому здвизі народу, вакаційний духовний опікун Союзівки всч. о. Любомир Гузар, відчитавши після Євангелія окремого пастирського листа Преосв. Кир Амвросія. Текст цього послання був надрукований в попередньому числі „Свободи". Богослуження, під час якого приступили до св. Причастя три десятки учасників хлоп'ячого дитячого табору, закінчено молитвою „Боже великий, Творче всесильний".

Україну та її нарід пригадала численним гостям і культурно-мистецька імпреза ввечері попереднього дня, в суботу 22-го липня, з виступами артистів співачки-солістки Ізабелі Фоменко - Орловської та її мужа, композитора-піяніста проф. Миколи Фоменка, автора пісні „Любіть Україну". В другій частині програми артистка виступила в національному костюмі та виконала ряд народних пісень і композицій, збираючи, разом з проф. Фоменком, який акомпаніював їй на фортепіяні, ентузіястичні оплески.

Згідно з твердженням управителів Союзівки, минулий кінець тижня був на цій оселі найлюдніший від 4-го липня. Вся Союзівка була заповнена до останнього місця, а багатьом гостям управа оселі намагалась знайти приміщення в околиці, не мавши місця на самій Союзівці. Реєстраційні картки на автах з 12 також віддалених стейтів і поодиноких провінцій Канади свідчили, що Союзівка стала дійсно крайовим осередком українського життя під час вакацій. З кінцем тижня відбулось на тій оселі ще ряд інших імпрез, в цьому футбольні змагання між гостями, переважно ентузіястами того спорту лікарями та працівниками Союзівки, переважно студентами, а в суботу відбулись також зорганізовані плавацькі змагання, учасники та докладний вислід яких будуть окремо проголошені. На багатьох реєстраційних автомобільних таблицях було зазначено, що їх власниками є лікарі, а між гостями можна було завважити, крім багатьох інших, також членів Управи Українського Лікарського Товариства: його президента д-ра Ростислава Сочинського з Бруклина, організаційного референта д-ра Володимира Гука з Нюарку, новообраного головного редактора „Лікарського Вісника" д-ра Тому Лапичака з Шикаґо та багатьох інших. Між приявними було багато зокрема громадських і союзових діячів, між ними і гол. радний УНС з Клівленду, п. Дмитро Шмаґала з дружиною. З кінцем минулого тижня Союзівка була місцем справжньої зустрічі українців з усіх усюдів.

● Дня 20-го липня почалися в Люґрен на південному побережі Женевського озера переговори між французьким урядом і альжирськими націоналістами. Перший день пройшов на обговорюванні запропонованого альжирцями порядку нарад конференції, яка мала б охоплювати п'ять точок. Перше засідання відбувалося під знаком подій в Тунісії і настрій його учасників великих виглядів на успіх не виказував. Тривало це засідання одну годину і кілька мінут.

РАДА БЕЗПЕКИ ОН ДОРУЧИЛА НЕГАЙНЕ ПРИПИНЕННЯ ЗБРОЙНИХ ДІЙ У БІЗЕРТІ

ФРАНЦІЯ І ТУНІСІЯ ПОГОДИЛИСЯ НА ПЕРЕМИР'Я, АЛЕ НЕ ВІДСТУПАЮТЬ ВІД СВОЇХ ВИМОГ

Об'єднані Нації, Ню Йорк. — Під час надзвичайного засідання Ради Безпеки ОН, скликаного в справі тунісько-французького збройного конфлікту за Бізерту, вирішено в суботу дня 22 липня звернутися до обидвох сторін із закликом припинити негайно збройні дії і відвести усі збройні сили на ті позиції, що їх займали вони перед днем 19 липня ц.р. Рішення це було прийняте одноголосно 10 голосами проти 0, при чому французький представник у Раді Безпеки здержався від голосування, але не опонував проти цієї постанови, заявляючи, що Франція перша запропонувала була перемир'я, негайно після того, як Тунісія започаткувала бльокаду Бізерти і як розгорілися бої за цю базу. Представник Тунісії Монґі Слім склав заяву, що туніський уряд підчиниться цьому рішенню з тим, що виконання його охоплюватиме виведення усіх французьких підкріплень, присланих до Бізерти, починаючи від 19 липня ц.р. Водночас із цим Слім ствердив, що закінчення збройних дій не визначає полагоди проблем, з приводу яких вони почалися. Прийнявши рішення про заклик в справі перемир'я, й ідучи за резолюцією Ліберії Рада Безпеки вирішила продовжувати дебати над становищем Франції в Тунісії. Негайно після рішення Ради Безпеки, ще в суботу 22 липня, і Франція і Тунісія припинили всі збройні дії і в околиці Бізерти і на Сагарі в напрямі на пункт 233. Франція наказала своїм військам припинити офензиву і запропонувала безпосередні переговори з Тунісією в справі встановлення формального перемир'я. Так же само припинила всі офензивні операції Тунісія, після того, як французькі парашутисти зламали увесь туніський спротив у місті Бізерта. Проголошуючи перемир'я, президент Бурґіба заявив, що Тунісія буде продовжувати домагатися виведення французьких військ і з бази і з міста Бізерти. Обидві сторони прийняли рішення Ради Безпеки більш з тактичних оглядів, не думаючи відступати від своїх основних вимог. Французькі офіційні чинники заявляють, що резолюція Ради Безпеки Франції не зобов'язує, а погодилася Франція на припинення збройних дій тому, що вона досягла своїх мілітарних цілей у районі Бізерти і що не може бути мови про відтягнення французьких збройних сил на давні позиції, поки Франція не одержить повних, моральних, політичних і матеріяльних ґарантій для забезпечення цієї бази в майбутньому. Так же само французькі офіційні чинники стверджують, що не може бути ніякої мови про те, щоб справу Бізерти зробити справою міжнародного розгляду. Франція відкине всі інтервенції в цьому напрямі збоку Об'єднаних Націй, ЗДА чи Великої Британії. З другого боку, президент Тунісії Бурґіба запросив уже до Тунісії генерального секретаря ОН Даґа Гаммершилда, щоб він на місці перевів заходи для полагоди справи французької бази в Бізерті і туніських претенсій до Сагари. Разом з цим Бурґіба висловив сподівання, що Франція не відмовиться від переговорів в справі віддання своєї бази в Бізерті під туніську суверенність. Обраховують, що в боях за Бізерту тунісці мали понад 600 вбитих.

ЗДА готові звернутися до ОН в справі Берліну і Німеччини

Вашингтон. — Державний секретар Дін Раск заявив 23-го липня, що ЗДА готові звернутися до Об'єднаних Націй в справі берлінської кризи, коли „берлінська ситуація буде дуже напружена". Раск заявив, що такий крок ЗДА „заанґажувати сумління цілого світу" в справі Берліну поставить Хрущова перед новою ситуацією. На думку державного секретаря берлінська криза триватиме ще довгі тижні, бо СССР навмисно непокоїть світ Берліном і німецькою проблемою. СССР дав ЗДА, Англії і Франції 6 місяців часу на те, щоб вирішити справу Берліну і Східньої Німеччини. Комуністи хочуть зробити з Східньої Німеччини „самостійну державу", а з Берліну — „вільне місто". Хрущов погрожує, що як Захід не погодиться на його пляни в справі Берліну, тоді СССР підпише окремий договір із Східньою Німеччиною, і тоді берлінську проблему вирішуватиме з західніми союзниками сама Східня Німеччина. Раск признав на телевізійній програмі, що СССР зможе в Раді Безпеки ОН поставити „вето" проти вирішування там берлінської проблеми. Але тоді ця справа зможе перейти під наради Ґенеральної Асамблеї, і Асамблея зможе вирішити цю справу по думці більшости членів ОН.

Західня Німеччина плянує продовжити час військової служби

Бонн, Західня Німеччина. — За інформаціями німецьких мілітарних кіл, незабаром буде продовжений час військової служби в західньо-німецьких збройних силах з 12 до 18 місяців. Має це статись у висліді виборів у дні 17 вересня ц.р. після того, як буде сформований новий західньо-німецький уряд. Міністерство оборони Західньої Німеччини заперечувало досі подавані пресою вістки про зміни в дотеперішній системі покликування до військової служби і її відбування, але тепер підтверджено, що відповідне меморандум у цій справі для нижчої палати парляменту приготовляє міністер оборони Франц Йозеф Штравс. З допомогою продовження часу військової служби Західня Німеччина сподівається виконати вимогу президента Кеннеді в справі збільшення її участи в оборонній системі НАТО.

У СВІТІ

● Урядові чинники і громадянство Західньої Німеччини і Західнього Берліну, вшанували дня 20-го липня ц. р. пам'ять 4,980 німців, що їх покарано смертю, розстрілом або повішенням, сімнадцять років тому, після атентату на Гітлера в дні 20-го липня 1944 року.

● Женевська конференція для встановлення перемир'я в Ляосі, що зібралася на свою чергову сесію дня 20-го липня ц. р., після довшого імпасу, змогла нічого вирішити і трягла на справі форми проголошення декларації про невтральність Ляосу. Совєти і союзники вимагали, щоб ця декларація про невтральність була проголошена разом із заявою інших держав, що вони будуть її респектувати, західні держави й Індія вимагали, щоб обидва ці документи були проголошені окремо.

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays & holidays (Saturday & Monday issues combined) by UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc., 81-83 Grand St., Jersey City, N.J.

Second Class Postage paid at the Post Office of Jersey City, N.J. Accepted for mailing at special rate of postage provided for by Section 1130 of Act of October 3, 1917 — authorized July 31, 1918.

Subscription Rates: One year $12.00; six months $6.25; three months $3.25.—Jersey City and Foreign Rates: One year $14.00; six months $7.50; three months $4.00. For UNA members monthly 65¢.
Передплата: На рік — $12.00; на пів року $6.25; на три місяці $3.25. — В Джерзі Ситі і закордоном: — На рік $14.00; на пів року $7.50; на три місяці $4.00. — Для членів У. Н. Союзу, чоловіків і жінок, — 65 центів місячно. — За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

Статті і дописи, підписані авторами, не мусять відповідати поглядам Редакції. Редакція застерігає собі право в потребі виправляти і скорочувати надіслані матеріяли. Незамовлені матеріяли повертається тільки тоді, коли автор собі це виразно застеріг долученням заадресованої коверти з відповідною поштовою оплатою. — За зміст оголошень Редакція не відповідає.

Адреса: "SVOBODA," P. O. Box 346, JERSEY CITY 3, N.J.

Космічний успіх

Саме в той час, як над світом, зокрема над Берліном, збираються чорні хмари, як у багатьох частинах світу, зокрема у французькій африканській базі Бізерті гримлять пострілі і ллється кров, Америка записала в своїй історії новий, дослівно космічний успіх. У п'ятницю, 21-го липня, наліган американської авіяції Вірджіл (Гас) І. Гріссом у випущеній ракетою „Редстов" кабіні піднісся на 118 миль понад землю і, перелетівши зі швидкістю 4.900 миль на годину 305 миль понад Атлантиком, спустився разом з кабіною на парашуті, був підхоплений гелікоптером і щасливо висадився на літаноносці „Рендол", що очікував напоготові. Мільйони людей в Америці і в світі супроводили сміливого астронавта в його подорожі і переживали його досвід, як черговий великий поступ у намаганні людини пізнати всесвіт.

Лет другого з черги американського астронавта в жадному разі не був подуманий як пропаганда чи новий засіб у холодній війні, що характеризує кожний подібний крок совєтських рабовласників. Остаточно, він міг закінчитись неуспіхом, і на такий випадок Америка не тільки не тримала в таємниці, як це завжди, рахуючись з невдачею, робить Москва, але цілком навпаки: кожний громадянин міг при своєму радіоапараті чи телевізійному апараті слідкувати з найбільшою точністю за процесом підготови до лету, як і за самим летом. Не пропагандивні ефекти, не тріюмфальні військові фанфари та погрози супроводили цей другий лет американського астронавта, але виключно бажання пробити ще одно вікно в космос, піднести ще на один щабель людський прогрес.

Коли ж уже порівнювати цей лет із подібними совєтськими експериментами, то нас він своєю чисто гуманітарну сторону, чужу для совєтських летів. Москва нахвалюється своєю „першістю" у висланні в космічні простори людини, але ще й досі немає безсумнівних доказів, що прославлюваний совєтський астронавт Юрій Гагарін справді такий лет відбув. Що більше, є чимало даних і виднівається ряд нових на те, що вся історія з Гагаріним була тільки ще одним трюком московської пропаганди, щоб заглушити вперті вістки, що всі спроби большевиків кінчалися катастрофою, а вислані в космос їхні астронавти не повернулись на землю живими. Американці показували цілому світові факти, без уваги на те, як експеримент міг закінчитися, але при цьому вони вживали всіх можливих заходів, щоб зберегти людське життя, навіть на випадок невдачі. Астронавт у своїй кабіні мав можливість кожної хвилини відлучитися від ракети, і перша увага всього численного, зв'язаного з цим експериментом штабу науковців і технічних працівників була приділена передусім астронавтові.

Досвід, що його здобула Америка новим випуском людини в космічні простори є великим надбанням всього вільного світу. Як у першому, так і в цьому другому випадку всі спостереження астронавта і всі записи апаратів стоять до розпорядження світової науці. Цей другий випуск американського астронавта доказує, що Америка великими зусиллями і коштами піднеслась у космосе не лише на те, щоб на нього подивитись, але щоб поступово його опановувати. І це в світлі моменті в захмареному політичному кризами світі, які дають нам нагоду думати не тільки про комуністичну загрозу, але й про нові великі досягнення, про ясне майбутнє. Це надає ще більшого сенсу цим справді космічним успіхам Америки, що є успіхами всього людства.

Берлін і Бізерта

Сучасна доба, взагалі не бідна на вияви міжнародного напруження — різнородні конфлікти, кризи, акти відкритої агресії та конспіративної диверсії — збагатилася новою, „туніською кризою". Ні з сього, ні з того, без ніякого конкретного приводу, туніський уряд поставив Франції домагання впродовж 24 годин погодитися на переговори в справі віддання Тунісії французької бази в Бізерті, користування якою було гарантоване Франції самою ж таки Тунісією окремим договором з 1956-го року. Водночас із цим висловлено вимогу віддати під суверенність Тунісії частину французької Сагари, визначену як пункт 233. Усі ці домагання поставлено ультимативно, з погрозою, що коли французький уряд не погодиться на переговори, то туніські військові з'єднання і добровольці переведуть блокаду Бізерти, а водночас піднесуть туніський прапор над пунктом 233 у Сагарі.

На так сформульований ультиматум Франція згоди не дала, бо не могла дати не тільки з престижевих, але й з меритоpичних причин, і уряд президента Бурґіби здійснив свою погрозу: встановив мілітарну блокаду Бізерти, і вислав „добровольців смерти" для анектування частини сагарської території. На збройний виступ тунісців Франція відповіла збройно. У висліді конфлікт розгорнувся у криваві бої з великими втратами для тунісців, і справа „французької агресії" опинилась в Раді Безпеки ОН.

При всій пошані до почувань і національних аспірацій тунісців і визнаючи суверенність Тунісії над частинами її території, зайнятими під чужоземні, в даному випадку французькі бази, не можна не висловити ствердження, що ревіндикаційну акцію започаткував туніський уряд невідповідними засобами і дуже несвоєчасно. Немає віякого сумніву, що при інакшому сформулюванні й поставленні претенсій, особливо ж без поклинання на збройну силу, вдалося б в справі переговори могли бути Францією прийнята. Так само могли мати успіх і запропоновані — вже після початку збройних дій — американським урядом безпосередні переговори між Францією і Тунісією.

Тим часом уся справа пішла в цілком небажаному напрямку, і її наслідки можуть мати некорисний вплив на розвиток міжнародних подій, особливо у зв'язку з берлінською кризою. Президентові Бурґібі, відомому із свого прозахідного наставлення, не можна ні в якому разі закинути просовєтських симпатій, не проявляються вони і в громадській опінії Тунісії, але створений нею конфлікт став тим, чого якнайбільше можуть бажати собі Совєти. Викликаний і щораз більше розпалюваний в середовищі вільних держав Заходу і їхніх союзників конфлікт дасть змогу Москві використати його не тільки для поглиблення антизахідньої пропаганди. Відвернувши увагу від Берліну, і то в час, коли вільний світ узявся до рішучих дій проти совєтських вимог і погроз, Тунісія допомогла Москві спаралізувати в деякій мірі цю протиакцію, створюючи можливість непорозуміння, а то й конфлікту між західніми великодержавами, солідарність яких, в час полагоджування берлінської кризи є конечною передумовою їх успіху й перемоги. З другого боку, своїм непродуманим ультиматумом Тунісія не тільки поставила під знак запиту свої дружні взаємини з альжирськими націоналістами, але й стала на перешкоді у французько - альжирських намаганнях довести до миру в довготривалій війні в Альжирі, ллючи цим знов воду на совєтський млин.

НАРОДНИЙ БАЛЬ ІЗ СКРЕГОТОМ

Париж. — Свято 14-го липня, національне свято Франції, є справді народним святом. Кожна держава має своє національне свято, але ніде не є воно настільки народним, як у Франції. І не дивно. Адже проголошення самостійности, відзначення роковин проголошення конституції чи навіть перемоги у визвольній війні — не можуть мати такого народного характеру, як здобуття Бастилії 14 липня 1789 року, коли справді народ, маси „безштаньків", захочувані вигуками вуличниць, кинулися на грубезні мури Бастилії, символ тиранії, і здобули її, вирізавши швайцарську гвардію, наймане військо режиму, що ігнорувая інтереси народних мас.

І від того часу — з короткими перервами — день 14-го липня святкують у всій Франції, а зокрема в Парижі, по-народному. Майже ніяких офіційних промов. Невеличка військова парада — це не суть свята, а лише додаток до нього. Свято відбувається увечері 13 і 14 липня на вулицях кожного міста, містечка й села. Чи не кожна каварня — а їх у Франції на перехрестях вулиць часто буває аж п'ять, — організує якусь музику, витрачається на ілюмінацію, і до пізньої ночі тут юрбиться народ, п'ючи й танцюючи.

Котроєсь з двох вечорів, або й два рази, танцювати виходять люди, які протягом року зовсім не танцюють. Кожна бабуня вважає за свій обов'язок піти й покрутитися, бодай зі своєю товаришкою, в підскоках типово французького „вальс-мюзетту". Виходять сторожихи кам'яниць, перекупки, але й так зване ліпше товариство звичайно показується у своєму кварталі бодай на півгодини, бо ж це — „баль 14-го липня". Це обов'язкова і спонтанна декларація льояльности до республіки, яку французи охоче складають саме цього вечора й саме такими способом, просто неминучим патріотичних промови.

Недавно в Парижі втішався великим успіхом американський фільм про героїзм форту Алямо. З гіркістю писав один правий французький публіцист, що легко собі уявити байдужість, з якою французи зустріли б подібний фільм про геройство з їхньої історії, на яке вона багата. І це правда. Французи вміють бути шовіністами і рівночасно втікають від згадки про минуле геройство, від закликів до геройства в сучасному чи майбутньому. Тому хоч і як уряд намагається надати святу 14-го липня іншого характеру — нічого не виходить.

Цього року в військовій параді брало участь 600 середніх та легких танків і цілий дивізіон тяжких танків „Паттон". Їхали гаф-троки з ракетними стрільнами й свистіли реактивні літаки, славні „Міраж-ІІІ" та „Міраж-IV". Але публіки було лише 100 тисяч, що на 8-мільйонове місто таки небагато. До того ж чи не третину тієї публіки становили туристи, яких в цьому сезоні просто маса.

Але ця мала участь населення Парижу в військовій параді — річ звичайна, і попередніми роками учасників її було далеко менше. Як бо сказано, французи свою льояльність виявляють увечері, на народних забавах.

В Альжирі не було ні балів ні публіки під час парад. На трибунах стояли офіційні особи, але не було навіть комбатантських представників з прапорами. На хідниках — пустка. І це дуже показове. Це — доказ, що мешканці Альжиру не хотіли виявити своєї льояльности до Республіки з великої літери, тобто до держави з її теперішнім режимом, урядом та його політикою. Права підпільна Організація Таємної Армії (ОАС) і мусульманське підпілля дали наказ не брати участи в святі. І наказ був виконаний. ОАС послухало европейське населення, підпілля — мусульманське. Репортери прурядових часописів стверджують, що не було навіть пропаганди.

Це підразу ставить у яскравому світлі альжирську проблему. Це значить, що з політикою де Голя згідна метрополія, але зовсім не згідне населення Альжиру, ні европейське, ні мусульманське. І ще гірше те, що де Голь тієї політики не думає міняти, що він підкреслив у промові 13 липня: самостійність Альжиру запевнена, але коли не буде зговорення на подібних нам умовинах, тоді — поділ Альжиру.

Він тільки підсумував сказане під час подорожі до Льотарингії. І всі згідні в одному: ця промова не була історичною. А всі сподівалися, що він скаже щось нове.

Хочемо ми чи не хочемо, а мусимо ствердити, що хоч де Голь і має підтримку мас, але не має способу контактуватися з ними. Його промови, його поява перед масами — завжди мають успіх. Але оплески й признання мас ще річ дуже важлива і одночасно дуже крихка. Маса мусить бути зорганізована. Французька маса зорганізована, але мало організацій працює з де Голем, і ми є свідками певної його ізоляції, яка щораз зростає. Він цього не бачить і не хоче бачити. Він уважає, що має в своїх руках душу народу і цього вистачає.

Одним, коли завжди поуґрядовий „Фіґаро" домагається уступлення прем'єра Дебре, то це щось значить. Коли на місце Дебре претендує не лідер опозиції, а голова палати депутатів, то це теж щось значить.

Ось така внутрішня ситуація у Франції. В цій ситуації перспектива відновлення переговорів з альжирським підпіллям не може обіцяти нічого сенсаційного. Тим більше, що нема ніякої надії на підтримку Тунісії. Бурґіба прохочує опублікувати „білу книгу" про свої переговори з де Голем, яка доказала б різницю між тим, що де Голь йому обіцяв, і тим, що дав у дійсності.

Зате щораз більше говориться про те, що Франція мусітиме поступатися, бо в обличчі останніх виявів послуху, що його виявляє населення Альжиру противникам де Голя, годі надіятися на „третю силу", а треба таки договорюватися з підпіллям. У зв'язку з берлінською кризою Франція мусить відтягати дивізії з Альжиру на континент, і важко собі уявити пацифікаційну акцію в розмірах „операції Шаля" з-перед двох років. Та й здібність армії до таких операцій сумнівна, коли кажуть, що генерали Салян і Жуго відбувають „інспекції", а провід ОАС дістає урядові рапорти скорше, як міністер Жокс, для якого вони складаються...

Останні події в Бізерті, які були важкою несподіванкою для всіх, значно змінюють ситуацію. Але, нема ситуації, з якої не було б виходу. Писав недавно один журналіст, що провідні кола Франції звикли до війни в Альжирі, і їм просто не хочеться її кінчати. Та це не правда. І де Голь, і багато міністрів бачать, що війну й увесь її залізний тягар. Тому вихід напевно знайдеться. Лінший чи гірший, але знайдеться.

О. Д-вич

Петро Одарченко

ПРО ПАМ'ЯТНИК ШЕВЧЕНКОВІ У ВАШИНГТОНІ

(Дискусійна стаття)

В оголошеному Комітетом для побудови пам'ятника Т. Шевченкові конкурсі читаємо таке речення: „бажаними широких кіл громадянства є, щоб поет був зображений у своїх молодих роках, до заслання 1847 р." Вважаємо, що це явне непорозуміння і до того дуже прикре непорозуміння. Це цілком безпідставне „бажання" дезорієнтує учасників конкурсу і веде їх на цілком хибний шлях. В. Косач у своїй статті („Свобода" з 15 липня) цілком слушно зазначив, що вигляд поета повинен бути таким, яким він був у 1857 р., коли написав твір „Юродивий" з знаменними словами:

> Коли ми діждемося
> Вашінгтона
> З новим і праведним
> законом?
> А діждемося таки колись!

Пам'ятник Шевченкові у Вашингтоні, повинен відбивати певну ідею, а саме ідею, висловлену в наведеній цитаті. Отже й постать Шевченка повинна відповідати його зовнішньому вигляду 1857-1860 рр. Коли ж, потураючи „бажанням широких кіл громадянства", у Вашингтоні збудують пам'ятник, на якому буде зображений безвусий 26-літній юнак - початківець у поетичній творчості, і під цією постаттю будуть вміщені пророчі слова зрілого поета - велетня про українського Вашингтона, — го як би то все виглядало!

Крім того, треба взяти до уваги те, що пам'ятник Шевченкові у Вашингтоні повинен давати загальновідомий образ Великого Поета, так би мовити, канонічний образ його. Таким канонічним образом Шевченка не став ні автопортрет 26-літнього юнака, ні есківний портрет 26-літнього Шевченка роботи В. Штернберга, ні автопортрет 1840 - 1841 рр., ні автопортрет 1845 р., ні автопортрет Шевченка 1847 р. (в солдатській уніформі); не стали канонічним образом і автопортрети Шевченка 1849 р., 1851 р., 1858 р. (з бородою), 1857 р. (з бородою). Таким канонічним образом Шевченка стало фото поета 1859 р., а ще більше фото 1860 р. Схожий на це фото також автопортрет Шевченка, що датується 1853 - 1857 рр. Отже, фотопортрет Шевченка 1860 р. і повинен бути зразком для скульпторів, що братимуть участь в конкурсі на пам'ятник Шевченкові.

Нам нема чого соромитися Шевченкових вусів, ми не повинні віддавати перевагу 26-літньому постові над зрілим Поетом - Національним Пророком, що витримав тяжкі умови солдатської неволі і залишився незламним борцем за щастя й незалежність свого народу. Образ Шевченка зображений на фото 1860 р., став канонічним образом, став символом, і тому не може бути ніякого сумніву в тому, який вигляд Шевченка повинен бути на збудованому в Вашингтоні пам'ятникові!

Кожний поет, кожний письменник, кожний політичний діяч, кожний вчений, — як і взагалі кожна людина — у різні роки свого життя має різний вигляд, але є лише ОДИН образ, який стає канонічним, який асоціюється з цією великою людиною. І коли ми називаємо імена великих людей, то в нашій уяві виникають не всі портрети даної людини, а лише один її образ. Коли ми, наприклад, назвемо імена Сковороди, Котляревського, Нечуя - Левицького, Мирного, Грінченка, Грабовського, Франка, Коцюбинського, Драгоманова, Грушевського, Петлюри, Миколи Лисенка або Джорджа Вашингтона чи Гемінгвея, Гете, Гюго, то кожен раз в нашій уяві виникає один певний образ цієї людини.

Таким єдиним канонічним образом Шевченка є його фотопортрет 1860 р., і тому не випадково, а цілком закономірно всі пам'ятники зображують Шевченка на підставі фота 1860 р. Шевченкові тоді було 46 років, отже він не був старий. Чому ж „широкі кола громадянства" хочуть, щоб пам'ятник у Вашингтоні зображував 26-літнього Шевченка, який у той час написав лише кілька творів? І чому цураються Шевченка — геніяльного українського Поета і Національного Пророка, який став ним в останні роки свого життя, після того як написав понад 250 творів. Чи якомусь французові прийшло б до голови ставити пам'ятник 26-літньому Вікторові Гюго?

Ми дуже шануємо і 26-літнього і 33-літнього Шевченка, але найбільше 47-літнього, який випив гірку чашу московської неволі і не зломився, а залишився непримиренним борцем за волю і незалежність України. Ми найбільше шануємо Шевченка, коли він досяг найвищого розцвіту своєї могутньої творчости! Тому й пам'ятник Шевченкові у Вашингтоні повинен відтворювати величну постать Шевченка в момент написання знаменних слів про українського Вашингтона, в момент найвищого розвитку його творчости.

І ще один важливий момент треба взяти до уваги. Пам'ятник повинен зображати не уявний образ Шевченка до 1847 р. (бо фотознимок до 1859 р. нема), а реальний образ великого Поета. Найавтентичнішим, безперечно, є фото поета 1860 р. Тому і з цих міркувань образ Шевченка, зображений на фото 1860 р., повинен бути основним зразком для кожного скульптора, який братиме участь у конкурсі. Постать Шевченка на пам'ятнику повинна бути в стоячій, а не в сидячій позі.

ДИСКРИМІНАЦІЯ І УПЕРЕДЖЕННЯ

В серії доповідей НТШ у ЗДА появилася чергова праця професора д-ра Романа Смаль - Стоцького, в якій автор критично розглядає публікації The Use of Vernacular Languages in Education, що появилася в Monographs on Fundamental Education series, Second Printing, Paris, UNESCO, February, 1958, і Studies on Russian History, 1958, Neuchatel, за фінансового допомогою ЮНЕСКО.

У першій публікації докладно розглядаються африканські мови, імперіялістична мовна політика Англії, Франції й Бельгії щодо тубільних мов, місцеві мови американських континентів, потім тубільні мови Азії, арабського світу, Ізраїлю і нарешті „Европа включно з ССCP". Дані про СССР та слов'янський світ на сторінках 41 -43 цієї публікації ЮНЕСКО, як подає проф. Смаль-Стоцький, "сильно" спираються на публікацію Е. Кутаїсова Literacy and the Place of Russian in the Non-Slavic Republics of the USSR.

Щодо мовних інформацій про СССР проф. Смаль-Стоцький дає цілу низку науково добре умотивованих критичних зауважень. Між іншим, наш науковець звертає увагу на те, що в цій публікації ЮНЕСКО вживається терміни "Ruthenian" і "White Russian" у розділі про говірки та варіянти головних мов і таким чином ставиться українську („рутенську"!) і білоруську мови в категорію діялектів російської мови.

Ця публікація ЮНЕСКО перейнята російським імперіялістичним шовінізмом, ганебною ненависністю та тенденційністю. Відповідальність за неї несе, очевидно, ЮНЕСКО, а з нею й делегат ЗДА в ЮНЕСКО, д-р М. Свадеш із Колумбійського університету, і Державний Департамент. СССР вступив до ЮНЕСКО в 1954 р. і тому також несе відповідальність за "друге видання цієї ганебної публікації. Жалюгідне те, що об'єктивним американцям - славістам не дали змоги представити свої наукові погляди щодо сучасного стану слов'янських мов, але надуживши форум ЮНЕСКО для грубої фальсифікації правдивих даних. При цьому треба додати, що це видання вийшло за гроші вільного світу, особливо за гроші ЗДА. Друга частина цієї публікації дає огляд засідання спеціялістів ЮНЕСКО 1951 р. Одначе, в ній зовсім не згадується мовних проблем в СССР, їх історії та політичного підходу до них.

Друга публікація, що вийшла за фінансовою допомогою ЮНЕСКО, містить передмову А. А. Зворикіна, віцепрезидента Commission internationale pour une histoire du developpment scientific et cultural de l'humanite, дальше три розділи з статтями про 1) праісторію, 2) середньовіччя й XVI сторіччя, і 3) період від XVIII до XX ст., що їх написали вчені СССР. У своїй передмові Зворикін включає всі країни, що їх завоювала імперіялістична Росія, до "Russian history" від праісторичних часів. В англійському, французькому та еспанському виданнях цієї публікації вжито у заголовку терміни "Russian", "Russe" і "Rusa".

Професор Смаль-Стоцький влучно запитує, чи ЮНЕСКО писало б у такій формі про державні й народи колишніх европейських колоній в Азії й Африці, включивши, наприклад, Індію та Єгипет від старовинних часів в історію Великобританії, або Марокко й Тунісію в історію Франції? Чому ЮНЕСКО так шанує російський "Lebensraum" і чому пропагує його російською імперіялістичну термінологію у вільному світі? Проф. Смаль-Стоцький робить цілу низку критичних зауважень щодо цієї другої публікації й виявляє її ненауковість та цілковиту односторонність.

Як голова НТШ, професор д-р Роман Смаль - Стоцький протестує від імени НТШ проти цих публікацій і вимагає від Державного Департаменту рівнорядного права для американських науковців, що не погоджуються з поглядами російської компартії, видати окрему публікацію ЮНЕСКО за його фінансовою допомогою. Далі, проф. Смаль - Стоцький ставить ще й інші домагання, щоб заливити об'єктивність у важливій праці ЮНЕСКО. С. О.

Іван Ставничий

У ПОКЛОНІ ЛЕСІ УКРАЇНЦІ

(Дітройтська Театральна Група на сцені в Клівленді)

(1)

Склалося так, що українське жіноцтво в Клівленді багато років живе начебто під знаком Лесі Українки. А саме з моментом прибуття нової хвилі еміграції з европейських місць переселення утворився — в додатку до існуючих тут уже здавна Відділів Союзу Українок Америки — „Українського Золотого Хреста" — новий Відділ який прийняв собі за патрона — найбільшу українську поетку, Лесю Українку.

З ініціятиви тодішньої голови цього Відділу 2-го жовтня 1955 року літературний вечір, присвячений пам'яті Поетки. На цьому вечорі виступали: голова Українських Об'єднаних Організацій Клівленду, як Відділу УККА, адвокат Омер Малицький із промовою, проф. Володимир Радзикевич із рефератом на тему „Ідеалізм у „Лісовій пісні" Лесі Українки", панна Марта Кульчицька з сольоспівом при фортепіяновім супроводі п-ї Ірини Винницької, панни Дада і Леся Руденські зі скрипковим сольом на українські теми Ярослава Барнича, п-на Оксана Плюйків-на з фортепіяновим сольом і врешті новозорганізований жіночий хор 33-го Відділу Союзу Українок Америки ім. Лесі Українки під орудою п-і Орисі Руденської з сольоспівом п-і Галини Кондратенко.

Кульмінаційною точкою програми була вистава драматичної сцени „Іфігенія в Тавриді" Лесі Українки, для чого з Боффало приїхала колишня артистка, львівського театру Ірина Лаврівська, яка виконала ролю Іфігенії. Хор тавридських дівчат у довгих білих одежах біля статуї грецької богині місяця Артеміди (п-ни Мушки Зазвільської), в тіні кипарисів між храмом і жертвеним вівтарем, представляли Софійка Бура, Одарка Воднарівна й Надія Вовківна. Ця драматична сцена залишила у присутніх глибоке враження як найкраща до того часу вистава в Клівленді.

Вислідом її, після коротенької промови п-і Китерини Муралевої, зібрано серед авдиторії $90, які передано потім до Комітету, як зав'язок фонду для побудови пам'ятника Лесі Українці.

Ось так імпозантна академія, скромно названа літературним вечором, започаткувала велике діло.

Скоро після того утворився з шістьох пань Комітет Пам'ятника Лесі Українці, який доручив працю над проєктом пам'ятника скульпторові Михайлові Черешньовському, і тепер модель вичарувано з його рук статуї знаходиться вже в ливарній фабриці. Заповідають, що в другій половині вересня ц. р. відбудеться урочисте відкриття пам'ятника в парку Рокефеллера у Клівленді.

Шість років тому Комітет Пам'ятника Лесі Українці вирішив був перевести енергійну акцію збирання пожертв, рахуючи головно на місцеві матеріяльні засоби. Щойно під кінець, коли зближається завершення подвигу, Комітет Пам'ятника звернувся до кількох наших центральних установ за грошовою підтримкою.

Дуже влучним треба уважати звернення Комітету Пам'ятника до сестриної організації в сусідськім Дітройті з запрошенням дати в Клівленді театральну виставу в користь фонду пам'ятника.

Так прийшло в квітні до врочистого відзначення ювілею 90-ліття з дня народження Лесі Українки в Клівленді силами дітройтського жіноцтва. А саме: Управа 56-го Відділу СУА ім. Людмили Старицької - Черняхівської в Дітройті під проводом голови п-і Антонії Крохмалюкової, погодилася на поїздку свого Драматичного Гуртка, який від року існує при її Відділі та чудово розвивається завдяки праці та мистецькій інвенції артистки Катрі Бранка - Кривуцької, з репертуаром, пристосованим задля річ на 90-ліття Лесі Українки.

Вислідок цієї згоди Театральна Група з Дітройту разом з доповідачкою й супровідними - солістками влаштувала в суботу 29-го квітня ц. р. о 7-ій год. вечора в авдиторії середньої школи ім. А. Лінкольна при вул. Скрентон ч. 3001 свято Лесі Українки, прибутки з якого повернено на фонд пам'ятника.

... Підіймається вгору завіса. Перед нами простора сцена. Посередині портрет Лесі Українки, робота артиста-маляра Михайла Мороза. На одній „вічний вогонь" що горить у 90-ті роковини з дня народження найбільшої української поетки.

Коротким словом від Окружної Ради СУА та від Комітету Пам'ятника відкриває цей урочистий вечір п-і Євгенія Дубасова, вітаючи дорогих гостей із Дітройту.

Членка молодого, бо всього 2-літнього, 56-го Відділу СУА ім. Л. Старицької - Черняхівської, п-і Люба Маринюк із Дітройту відчитує реферат, в якому подає синтезу життя й творчости Лесі Українки підкреслюючи важливіші моменти для зрозуміння ідей поетки в її споневних символічних сюжетах із біблійною та геліністичною тематикою, а зокрема в „Одержимій".

На кону появляється солістка п-і Доня Демрей і співає композицію до слів Лесі Українки: „Гей, піду я в ті зелені гори" В. Балтаровича; „Горить моє серце" Лопатинського та „О, ще не всі вмерли жалі" Степового.

З черги появляється на сцені жива картина з чотирьох драматичних творів Лесі Українки за літературним монтажем колишньої артистки харківського театру п-і Катрі Кривуцької. П'ять жіночих постатей сидять і лежать на сходах, неначе при вході в грецький храм: мавка й русалка з „Лісової пісні" — це Оксана Сена й Рома Крохмалюківна, бояриня — Каттка Дяківна, віла - посестра — Калина Ткачуківна, Іфігенія — Люба Григорчуківна.

Першу частину програми закінчує солістка з Дітройту п-і Мирослава Брездень, співаючи пісні: „Місяцю князю" — Лисенка; „О, де ж ти, рідний краю?" — Степового та „Любіть Україну" — Фоменка, при фортепіяновім супроводі — як і у п-і Демрей — п-і Ірини Гаврилюкової.

НАШИМИ ЩЕДРИМИ ПОЖЕРТВАМИ ЗБУДУЙМО У ВАШИНГТОНІ ПАМ'ЯТНИК, ДОСТОЙНИЙ ВЕЛИКОГО ШЕВЧЕНКА, УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ І АМЕРИКАНСЬКОЇ СТОЛИЦІ!

Петро Курінний

ПРОФ. ОЛЕКСАНДЕР МИХАЙЛОВИЧ МОРГУН

(Посмертна згадка)

17 січня о 6-ій год вечора упокоївся в м. Дорнштадті коло Ульму один з визначних діячів старої української громади Полтавщини, видатний громадський діяч еміграції, професор Української Високої Економічної Школи в Мюнхені, член УВАН у Німеччині та член кураторії Українського Вільного Університету у Мюнхені, Олександер Михайлович Моргун.

До останньої хвилини свого життя, він помер на 87-му році, проф. О. Моргун зберігав гостроту думки, добру пам'ять і глибоке зацікавлення до всіх проявів українського громадського життя.

В особі Покійного відійшов від нас один із заслуженіших діячів українського національного відродження Полтавщини, що наповняв своєю діяльністю й контактами з провідними людьми більш як півстоліття цієї, так багатої на видатні події та особи доби.

Діяльність людей можемо оцінювати лише на тлі тієї доби, в якій вони жили і творили, бо те тло найкраще показує їх вартість у суспільстві. В наш час ми часто не знаємо вже за давністю літ їх чинів, переплутуємо маштаби подій, що були колись дороговказами на шляху розвитку нашого народу, а тому й діячів доби сприймаємо в невірному освітленні, недоцінюючи їх.

Народився О. Моргун 24-го липня (ст. стилю) 1874 року в хуторі Великий Перевіз на Миргородщині. Батько його Михайло Моргун, землевласник миргородського повіту на Полтавщині, походив з козаків. Він закінчив Імператорську Академію Мистецтв в Петербурзі, був добрим малярем та викладав малювання в м. Каневі на Київщині. В родині збереглися відомості про те, що він був також видатним скрипалем. Мати Ол. Михайловича — Марія Павлівна померла, коли синові не було ще й двох років. Вона походила теж з козацького роду Щершевицьких, що мали маєток в самому Миргороді. Батько її, Павло Шершевицький, був приятелем Т. Шевченка. Останній, гостюючи якось у Миргороді, залишив на пам'ятку свого там перебування вірш, присвячений П. Шершевицькому: „Не женися на багатій, бо вижене з хати".

По смерті матері О. Моргун жив в Сорочинцях у своєї тіточної бабуні, яка замінила йому матір. З-під цієї любовної опіки взяв його до себе батько до Канева, коли йому було 8 років. Там предметом його побожного захоплення стала могила Тараса Шевченка. Сюди він ще підлітком їздив човном, перевозячи часто гостей зі всіх кутків України.

Учився О. Моргун у Києві у 2-ій гімназії. По закінченні гімназії О. Моргун, який мав непересічні математичні здібності, поступив на фізики-математичний факультет Київського Університету, але перейшов потім на правничий.

Як і вся університетська молодь того часу, О. Моргун захоплювався революційною діяльністю серед селян, брав найдіяльнішу участь в організації української студентської громади. У часі розламу цієї громади він опинився серед „драгоманівців", що протягом всього свого дальшого життя він вважав за велику помилку. Він був секретарем на основоположному з'їзді студентської громади на Трухановому острові біля Києва. Незабаром сталася подія, що лягла межею в житті О. Моргуна. Він виступав у ролі організатора демонстрації у Києві в справі студентки Вітрової, яка покінчила самогубством під арештом з протесту проти залицянь слідчого. Демонстрація викликала великі арешти. Син інспектора студентів в Університеті, пізніше мистецтвознавець Б. Жук, що перебуває тепер на еміграції, повідомив О. Моргуна про таємну постанову про його арешт і заслання на Сибір. Це примусило Ол. Моргуна негайно таємно виїхати на студії до університету в Гайдельберзі. Тут він слухав видатних професорів, захоплювався соціяльними науками та практично вивчав форми соціяльних організацій в европейських умовах. Року 1900, по закінченні університету, О. Моргун повернувся на Україну, але уряд відмовився признати його закордонні студії.

Тяжку кризу переживало господарство України — і в першу чергу серце України Полтавщина наприкінці XIX стор. та аж до першої світової війни. Привласнення українських земельних просторів московським царизмом і надання цих земель російським окупаційним урядовцям, відтиснення України від Чорного Моря, перехід зовнішньої торгівлі до рук російських посередників уряду, звільнення селян від кріпацтва „без землі", безпосередня руїна українського господарства двома московськими війнами, Кримською та Турецькою, що відбулися на терені України, тяжкі наслідки Китайської і Японської війн і, нарешті, погана спадщина російської революції 1904 - 1905 рр. лише загострили колоніяльне положення України. Зовнішня торгівля України припинилася. Сільське господарство, як показують звіти земств, мало страшні втрати, стало голодним, безперспективним. Поміщицькі господарства банкротували, маєтності почали масово йти на ліцитацію, продаватися за безцін. Так, напр., лише на терені Полтавщини в році 1859 поміщицьких маєтків було в закладі 1180. Недоплати державних податків з'їдали так поміщицькі, як і селянські господарства. Маса селян втратила працю, можливість прожиття. Вони масово втікали на вільні землі на берегах Чорного Моря, в Херсонщину, Катеринославщину, навіть на Сибір і до інших далеких місць Росії. За час з 1874 р. до 1900 р. переселилися, наприклад, із Полтавщини, за даними Полтавського земства, 42.125 родин, а по цілій Росії жило в 1897 році 443.000 осіб, що народилися в Полтавській губернії, себто населення майже двох повітів. Ремісники з сіл ішли ди міст.

На кінці XIX стор. Полтавське земство вживало усіх заходів, щоб оживити сільське господарство, налагодити зв'язки з зовнішними европейськими ринками, розбудувати місцеві промислові заклади, відповідно організувати кооперативну сітку, шляхи сполучень та різноманітні майстерні. З великих показників праці земства цього часу треба назвати налагодження зовнішньої торгівлі через порт Миколаїв, побудову нових 9-ти цукроварень, у додаток до кол. 2-ох на Полтавщині. Кооперативна сітка охоплювала 1913-го року на Полтавщині 322 сільсько-господарчих кооператив, 271 кредитових, тощо.

Уся ця праця об'єднувалася навколо Полтавського Губерніяльного Земства. Земства Правобережні почали діяти лише від року 1911-го.

Праця в земстві над розбудовою народнього життя та звільнення його від тягару колоніялізму притягла кращі сили не лише Полтавщини. Це був масовий рух прогресивних сил української інтелігенції. В ньому працювали такі діячі українського державного відродження як от: С. Петлюра, В. Прокопович, „артільний батько", М. Левицький, М. Міхновський, В. Мартос, Б. Грінченко, М. Коцюбинський, О. Русов, М. Туган-Барановський та багато інших.

Ця робота захопила також талановитого організатора й палкого народолюбця Олександра Моргуна.

Як цензовий землевласник, О. Моргун від 1903 року теж включився в земське життя Миргородщини, ставши незабаром виборним членом Полтавської Губерніяльної Земської Управи, як видатний фахівець кооператор-правник для захисту селянського труду в умовах колоніяльного визиску — мировий суддя. Крім того, О. Моргун захоплено займався розбудовою зовнішньої торгівлі України. Пам'яткою цієї його праці є кооперативний елеватор Конградщини в Миколаєві та торговельні контори, що були перед I-ою світовою війною, засновані в Херсоні, Одесі, Марселі, Гамбурзі та Лібаві.

У зв'язку з акцією виходу України на міжнародній ринок, є й інша ділянка, в якій працював О. Моргун. Це було впорядкування української власної дрібної промисловости, зокрема створення майстерень декоративного народного мистецтва для виготовлення виробів на експорт, як засіб до покращання селянського добробуту; це були майстерні: килимарські, гантарські, деревообробні, керамічні, тощо. Майстрі об'єднувалися в т. зв. „кущі". Одночасно розбудовувалися й всі потрібні надрядні допоміжні установи: школи, музеї, виставки, тощо.

Одночасно О. Моргун присвятив свій дозрілий вже вік розбудові ремісничої кооперації Полтавщини. Він охоронив і розвивав цю справу особливо в часи совєтського „кооперування" і наслідки його праці саме в цій ділянці складають світлу сторінку щодо піднесення добробуту населення міста та села у „врем'я люте".

У часі еміграційної катастрофи проф. О. Моргун разом з іншими скитальцями шукав шляхів для відродження кооперативного українського життя на чужині та працював над організацією артілів для переселення в заокеанські краї, вважаючи, що переселення скупченими фаховими громадами більше забезпечувало б збереження етнічного типу та матеріяльного добробуту скитальців. На жаль, труднощі в цій справі були занадто великі.

Перебуваючи вже в Дорнштадті, проф. О. Моргун використовував свої давні персональні зв'язки, щоб здобувати допомогу людям там, де вона була найбільш потрібна.

Проф. О. Моргун залишив цінну збірку матеріялів до історії кооперації та кустарної промисловости в Україні. Цю збірку він доповнював і опрацьовував вже у Львові й Празі.

Друковані праці проф. О. Моргуна є розкидані, переважно, у виданнях Полтавського Губерніяльного Земства, а за працю в часи більшовизму — у відповідних виданнях Української Кооперативної Промислової Ради. Я маю тут на увазі його нариси з історії промислової кооперації, про солом'яний промисел, деревообробний та нарис про вироби з лози. Останні і сьогодні, певно, є поширеними в Україні, бо мені доводилося бачити в каталогах виставок зразки плетеної меблі українського стилю.

Свої останні роки життя проф. О. Моргун присвячував для складення статуту державної розбудови України, який мав би, зберігти найглибші народньо - історичні традиції державного устрою й культури, дати синтезу співпраці всіх станів населення України без будь-якої експлюатації. Цей твір досвідченого народолюбця, правника та практика в будуванні основ нової держави залишився в проєкті на столі Покійного. В ньому відбилася та палка вдача св. пам'яті Олександра Михайловича, що так характерна була для нього в молоді роки його життя.

Численні телеграми й листи з висловами співчуття, що одержує дружина св. пам'яті проф. О. М. Моргуна, наша велика громадянка і вчений історик Н. Дм. Полонська-Василенко з багатьох країн світу, свідчать про добре ім'я Покійного по всіх місцях розселення українців.

Було б добре, якби друзі й учні незабутньої пам'яті проф. О. М. Моргуна спільними силами видали друком збірку статтей з історії земства на Україні, оголосили б в ній і його матеріяли та позначили б цей збірник його славним ім'ям.

Вічная Йому пам'ять!

Українець — найкращий актор Канади

Всі канадійські англомовні часописи з 21 травня ц. р. принесли ілюстровані статті та повідомлення, що у щорічному Канадійському Домініяльному Фестивалі Драми, фінал якого відбувся в Монтреалі, першу нагороду, як найкращий актор Канади, дістав народжений в 1935 році в Львові, Михайло Івах, з мистецьким прізвищем Михайло Зенон.

Домініяльний Фестиваль Драми зорганізований так, що ціла Канада поділена на 8 областей і на прикінці березня кожного року відбуваються в цих областях обласні фестивалі. Провідні канадійські театральні знавці є головними суддями в цих фестивалях, а переможець з кожної области автоматично входить до змагань на Домініяльному Фестивалі, що відбувається кожного року в іншому місті. Почесним президентом кожного Домініяльного Фестивалю є генеральний губернатор Канади.

Цього року Домініяльний Фестиваль відбувся в Монтреалі, а головним суддею був відомий французький знавець театру з Парижу Мішель Сент Дені. Участь у Фестивалі брали театри - переможці з областей Британійської Колумбії, Саскачевану і Алберти, Манітоби, західнього Онтаріо, східнього Онтаріо і Ню Бронсвику, центрального Онтаріо, Принц-Едварду, Нової Шкотії, Нової Фундляндії і Квебеку.

Область центрального Онтаріо репрезентував торонтонський театр „Ди Драо Плеєрс", який підготував драму Фея і М. Каніна. — „Рашо-мон". Є це п'єса з життя Японії з-перед тисячі років. Японський самурай гине з рук розбійників у лісі, недалеко столиці, а його жінка стає жертвою насильства. Відомого розбійника, Тайомару, якого ролю грав М. Зенон, ловлять, і він стає перед судом за свої злочини. Під час суду розіграється властива драма. Ця вистава дістала в загальному п'ять нагород, а саме: продуцент і актор Рой Пассано дістав для цілого театрального ансамблю нагороду за найкращу продукцію в 1961 р. Джон Голмес був нагороджений як найкращий режисер, Михайло Зенон як найкращий головний актор, Гері Файлес як найкращий допомічний актор і Расс Воллер за найкраще оформлення вистави. Крім цього уфестивалі були ще лише дві нагороди, а саме: найкращою головною акторкою признано Філіс Віссел з театру в Сен Кетеринс, Онт., а Жану Ст. Дені з театру „де ля Сосієр" у Монтреалі найкращою допомічною акторкою.

Виховниками мистецького смаку Михайла Зенона (Іваха) у хлоп'ячих роках були театри Блавацького і Гірняка. Після приїзду разом з батьками до Канади, Зенон покінчив середню школу і за порадою та допомогою своєї тіточної сестри Іванки Думин - Яців вписався до дворічної драматичної школи Стерґдей ла-Беннета. Після скінчення цієї школи продовжував театральні студії в „Ел Сейкс Ектінґ Студіо", а 1959 року почав працювати як професійний актор в театрах, фільмах і на телевізії.

Від початку своєї акторської кар'єри Михайло Зенон грав уже ролі в п'ятьох театральних п'єсах, в чотирьох кінофільмах, в десятьох телевізійних інсценізаціях т. зв. „Гадсон'с Бей сіріз" і в трьох телевізійних продукціях Сі-Бі-Сі.

Найкраще виявив себе Михайло Зенон у п'єсі „Рашомон". Щоденник „Телеграм" висловився про гру Зенона у п'єсі „Рашо-мон" після її вистави в Торонті в січні ц. р. так: „Українець з роду, Михайло Зенон, у найсильнішій ролі п'єси розвинув сильну мелодраматичну гру і надав виставі хребет і характер".

Щоденник „Главб енд Мейл" після вистави „Рашомон" в Торонті в січні ц. р. писав: „Захоплююча гра Михайла Зенона в ролі розбійника була чистою методичною акторською студією, але такою динамічною, що задля неї самої варта було оглянути виставу". А після вистави в травні ц. р. „Главб енд Мейл" писав: „Вульканічна гра Михайла Зенона була чимось рідкісним на аматорській сцені. Зенон справді порвав публіку і залишив нас ошоломленими!"

Восени ц. р. Михайло Зенон виступить в театрі „Драо Плеєрс" в Торонті в п'єсі Джона Волинська, написав теж сценарій для короткометражового фільму, що його театр „Драо Плеєрс" задумує накрутити і вислати на фільмовий фестиваль у Каннах. Режисером цього фільму буде Михайло Зенон.

Вітаючи нашого молодого мистця з його успіхами, на канадійській англомовній сцені, почуваємося до обов'язку пригадати, що Михайло Зенон не повинен забувати теж і про українську, хоч багато скромнішу сцену, яка дала йому перший поштовх у його мистецькій кар'єрі, з якою він зв'язаний своєю національною приналежністю. За наукою і першими кроками у своїй професії Михайло Зенон напевно не мав часу і нагоди подумати про місцеву українську сцену, якій він міг би, побіч своєї професійної праці віддати велику прислугу, і ми не сумніваємося, що він це зробить у майбутньому.

(„Новий Шлях", Вінніпеґ)

● 4-членна делегація з Малі, одної з муринських республік в Африці, прибула до ЗДА старатися за допомогу від ЗДА у висоті $9 мільйонів на будову гідроелектрівні. Муринські делеґати відразу заявили, що коли вони не дістануть тих грошей від Америки, то звернуться за допомогою до Совєтів.

Успіх українського науковця

Новим досягненням українсько-американської спільноти можна вважати успіх д-ра Олекси Біланюка на Міжнародній Конференції Нуклеарної Електроніки в Беоґраді в Юґославії, весною цього року. Цю конференцію влаштувала Міжнародна Аґенція Атомової Енерґії, яка діє з рамени Об'єднаних Націй. У конференції могли брати участь лиш офіційні делеґати, вислані урядами держав-членів Об'єднаних Націй.

Конференція складалася із докладів про найновіші осяги в приміненню електроніки до ядрових дослідів. Одним з докладів, виголошених із рамени ЗДА був доклад д-ра Олекси Біланюка на тему: „Приміненя напівпровідників в ядровій спектроскопії". Доказом про успіх цієї доповіді можна вважати факт, що після неї вив'язалася одна з найдовших дискусій на конференції. Офіційними мовами конференції були англійська, еспанська, французька і російська. Д-р О. Біланюк, що володіє всіми цими мовами, давав відповіді на запитання безпосередньо мовами, яких вживали окремі дискутанти.

Україна є членом Об'єднаних Націй, і вона була заступлена на Конференції окремою делеґацією. Д-р О. Біланюк мав нагоду зустрітися з українськими делеґатами і з жалем ствердив, що деякі з них зовсім не володіли українською мовою.

В загальному слід ствердити, що хід конференції чітко підтвердив передове місце ЗДА в модерній ділянці нуклеарної електроніки. Рівень американських доповідей і компетентність та безпосередність американських делеґатів здобули широке признання серед учасників. Українська спільнота Америки може гордитися, що і вона дала вклад у цей успіх.

Д-р Олекса Біланюк родився на Лемківщині і залюбки вживає свого говору, як лиш знайде нагоду. Студії електротехніки, розпочаті в 1947 році в Лювені в Бельґії, завершив Олекса Біланюк у 1957 році докторатом з нуклеарної фізики в Мишиґенському університеті в Енн Арборі.

Тепер д-р О. Біланюк займає становище доцента на Рочестерському університеті, де викладає ядрову фізику й переводить ядрові досліди на проєкті Комісії Атомової Енерґії, яка утримує два зі своїх циклотронів при фізичному відділі Рочестерського університету. Саме успіхи д-ра О. Біланюка в дослідах на цьому проєкті зумовили те, що уряд ЗДА вибрав його на одного зі своїх делеґатів на згадану Міжнародну Конференцію. Д-р Олекса Біланюк бере активну участь в організованому житті українсько-американської спільноти і є членом 472-го (Пластового) Відділу Українського Народного Союзу.

Д-р Олекса Біланюк

Інж. Любомир Шміґель

✝

Ділимося сумною вісткою,
що дня 21-го липня б. р., по короткій,
а тяжкій недузі, відійшла від нас у Вічність

Ольга з Ульванських
КАПУСТИНСЬКА

вдова по
бл. п. радникові ОСИПОВІ КАПУСТИНСЬКОМУ,
довголітня учителька на Рідних Землях, останньо учителька Української Школи в Гартфорді, Конн.,
народжена в Мшанці, 13-го березня 1897 року.

ПОХОРОНИ відбулися в Гартфорді, в понеділок, 24-го липня 1961 року.

В глибокому смутку залишила сина Олександра, Рідню й багато Приятелів, а на Україні стареньку Маму, Сестер і Братів.

ВІЧНА ЇЙ ПАМ'ЯТЬ!

ПОДЯКА

Не маючи змоги персонально подякувати всім Парафіянам, Друзям, Знайомим, що виявили своє співчуття та прийняли участь в Похоронах Мого Покійного ЧОЛОВІКА

Олександра,

а також всім, що склали грошову допомогу для цього — дозвольте винести мою і моєї сім'ї велику сердечну подяку.

Зокрема щиро дякую Настоятелеві о. О. Потульницькому, хорові, від Українського Народного Союзу, п. І. Шгуляко̀ві та Сестрицтву, що зорганізувало обід-поминки після Похорону.

Щире спасибі всім.

АННА КРИВОРУЧКО

19-го липня 1961 року.

Українська участь в Міжнароднім Фестивалі в Толідо, Огайо

7-го травня відбувся тут у просторій залі морської резерви показ мистецтва, та продаж печива і варива з промовами, піснями і танками, в яких брали участь різні народи. Було дві тисячі публіки, яка всіх виконавців щедро нагороджувала оплесками. Була це добра нагода бачити техніку танків усяких народів. Українська Громада Толідa і Розфорду мала три тижні часу, щоб приготовитись до Фестивалю, але при солідній співпраці наших патріотичних пань, усе було приготоване в назначений день. Комітет дістав та прикрасив добре місце, бо майже недалеко входу на залю, виднів напис Українська Виставка килимами, які недавно прийшли з України. Посередині висів портрет Тараса Шевченка, по боках американський та український прапори. Над образом повішено вишивані подушки. Нижче образа на столі поставлено картини українського міста і села, яке наш Поет так гарно описав. І ця картина, що представляла українське село, подобалася майже кожному, бо ж вона мала в собі мистецький чар, який їй надав пензлем мистець Петро Юркевич. Були ще інші образи його роботи: Печерська Лавра, міст на Дніпрі та Будинок Національної Ради в Києві. Передній стіл був центром зацікавленої публіки. На нім були виложені речі, такі, як різьба з дерева, хрести, тризуби, писанки та альбоми, вишивки і кераміки. З української літератури були такі книжки, як Історія України Грушевського, „Кобзар", Українське Мистецтво,, Українська кухня та інші. Деякі англійські відвідувачі були цікаві, яким способом малюються писанки, та як вишивається. Докладні пояснення давала привітна пані М. К. Пелехатий. Була також карта України, щоб дати орієнтацію публиці, де знаходиться наш Рідний Край. Мапі приглядалися і цивільні і військові, які докладно її оглядали. Однак найбільше приковував всіх портрет Тараса Шевченка на темно-синім тлі. Пояснляли швидко й щиро та зрозуміло, бо неодні американці висловлялись за вільну Україну.

Можна загально підкреслити, що ця виставка принесла досить добру моральну користь для української справи, як також і матеріяльну, бо на бічних двох столах українці продавали українського виробу паски - бабки, торти, медівники, пампушки, маківники, хрусти а також голубці, та пироги, усе це було приготоване нашими патріотичними господинями, які не жалували ні часу, ані труду, хоч вже і в старших літах, але свій обов'язок для народної справи добре виконали. Відвідав виставку Деймос, мейор міста Толіда. Українська публіка своєю участю виявила зацікавлення до свого рідного мистецтва та при цім мала нагоду переконатися, що ми, українці також маємо з чим показатися перед чужими народами, при цім хочу сказати, що це була перша того роду виставка українського мистецтва в Толідо, від коли тут живуть українці. Дохід із Фестивалю є призначений на будову Шевченківського Пам'ятника у Вашингтоні, про що буде окремо повідомлено в „Свободі".

Комітет очолювали пані: М. К. Пелехатий, та пані М. В. Александер, які від імени Комітету складають щиру подяку всім тим, що щиро співпрацювали.

Петро Лагола

Павло Маценко

„В горах України"

(Бандурна поема)

Перед нами довгограйна платівка інструментального твору бандурної поеми „В горах України", що виконана на бандурі великим майстром цього українського національного інструменту проф. Василем Ємцем. Награна платівка в Голливуді у фірмі „Кепітол".

Згаданий твір на 14 хвилин і 54 секунди виконаний на новому й незнаному перед цим щодо сили й спромоги інструменті-бандурі.

Бандура, — найпопулярніший український національний інструмент. Література про історію бандури, її побудову й звуковий обсяг велика. Писали про бандуру М. Лисенко, А. Фамінцин, Г. Хоткевич, М. Грінченко в його „Історії української музики" з 1922 р., Василь Ємець в своїх численних працях, а особливо в „Кобза та кобзарі" із 1923 року. В останні роки бандурі присвячено досить уваги в Україні і в українській пресі поза Україною.

Первісно бандура мала 8 і 16 струн. З бігом часу кількість струн в бандурі побільшувалась, а з тим і її викональні можливості зростали. Так із супровідного інструменту бандура ступнево ставала концертовим інструментом не тільки для супроводу пісень, а також і для виконання музичних творів (без співу) і написаних для бандури. Бандура, з якою проф. Василь Ємець об'їхав з концертами Европу, ЗДА й Канаду, мала 36 струн. Тоді критики шкодували, що бандурист Ємець, маючи велику техніку гри, „уникав виконання клясичних творів".

Проф. Василь Ємець вже й тоді мав чисто інструментальні твори для своєї бандури, та її звуковий обсяг був ще малий, щоб виконувати на ній твори, писані для фортепіяно. І наш бандурист вирішив збудувати нову бандуру. Витратив він на винахід і побудову нової бандури понад 8 років. „Найтяжчим завданням, писав він, було зробити бандуру такою, щоб не тільки можна було грати на ній клясичні твори з нот, писаних для піяна, але щоб можна було грати й суто кобзарські композиції, без затрати їхньої оригінальности". Своє бажання наш бандурист доконав і збудував нову клясичну бандуру, що, при деякій подібності до нашої народної бандури, є майже новим інструментом. Розтяг цієї бандури є на п'ять повних хроматичних октав. Має вона 62 струни.

Новий твір на бандуру (без співу) проф. Ємець назвав „В горах України", а ми додали до того „Бандурна поема".

Це дійсно прегарний і перший того рода зразок програмної музики для бандури. В основі твору використаний гуцульський танець - пісня „Аркан" з мельодією пісні „Вівчар на сопілці тужно виграває". В обробці вжиті, як побічні теми, деякі перлині коломийок і навіть козацьких дум.

У вступі твору чується дзвін, а на його тлі фрагмент з коломийки. Потім приходить головна тема Аркану. В обробці головна тема, потім її частини й частини побічних тем передаються в різних регістрах. Супровід багатий на нечувані для бандур акордові побудови, що оплітаються прикрасами у формі прозорих фіґурацій-пасажів. Твір глибоко експресивний і виконаний віртуозно. Звучання бандури пригадує арфу, але воно глибше й повніше.

„В горах України" — це широко розгорнене полотно, на якому артист віртуозно звукозмальовує образи оспівуваної пісні, передані без перенасичень, влучно, глибоко чуттєво й з повним використанням засобів інструменту. На наш запит у автора, яку музичну форму він мав на увазі, укладаючи свій твір, він відповів: „Коли компонував, не мізкував над нею (над формою — П. М.), але був перейнятий тугою за нашою Батьківщиною та нашим нещасним народом; перейнявся жахливими стражданнями України, її чудовою гірською природою, дзвоненням одинокого дзвону осамітненої мальовничої гуцульської церковці, закиненої між горами в Карпатах, чудовою музикою гірських гомінких струмочків, що в кінці твору в сталім повторюванню двох тонів (в секунді) все швидше гнали-спадали десь уділ і парою акордів закінчували той твір".

На другій сторінці платівки автор обіцяє подати вельми технічний твір „Танцюючі сніжинки" на тему пісні-танку „Ой, на горі метелиця". Вітаємо появу нового твору, для нової бандури, „В горах України" нашого бандуриста віртуоза й композитора Василя Ємця й віримо, що він знайдеться в кожній українській хаті, бо „Василь Ємець є перший і найславніший віртуоз, що показав український національний інструмент кобзу-бандуру, струни якої він перебігав вправними пальцями артиста-маестра.

Ще тут ніколи жадний артист не був оплескуваний із таким ентузіязмом.

"The Mail and Empire". Canada

● Департамент оборони видав зарядження, яким заборонив офіцерам виступати публічно та обороняти праві ідеології. Ця заборона була внаслідок меморандуму, який вислав був до секретаря оборони Роберта МекНамари голова Сенатської Комісії Закордонних Справ сенатор - демократ Дж. В. Фулбрайт. Сенатор Фулбрайт нарікав на те, що вищі офіцери займаються політикою.

Кеннеді пропонує Конґресові зорганізувати Інститут Медичної Опіки над Дітьми

Вашинґтон. — Президент Кеннеді звернувся до Конґресу з просьбою ухвалити законопроєкт про організацію Інституту Медичної Опіки над Дітьми, чим мав би ззайнятися уряд Публічного Здоров'я. Цей сам уряд мав би дістати повновласть перемінити свій Відділ Загальної Медицини на Інститут Загальної Медицини. Президент висловив надію, що Інститут Опіки над Дітьми значно причиниться до того, що покращає стан здоров'я американських дітей. Секретар здоров'я Абрагам А. Рібікофф заявив у супровідному листі до урядового законопроєкту, що новий Інститут Медичної Опіки над Дітьми „буде централею дослідів над здоров'ям дітей і їхнього дозрівання". Той Інститут буде займатися нормальними і ненормальними дітьми та станом здоров'я їхніх матерей і батьків.

Конґресова конференція признала $1,784,300,000 на космічну програму

Вашинґтон. — 19-го липня спільна Конґресова Конференція признала на лет на Місяць $1,784,300,000, прийнявши компромісову суму, бо Палата Репрезентантів ухвалила була на цю програму тільки $1,376,900,000. Президент Айзенгавер в січні цього року вимагав на здійснення цієї програми тільки одного більйона долярів. Президент Кеннеді заплянував якнайскорше здійснити американський лет на Місяць, бо хоче випередити в цій ділянці СССР. Президент Кеннеді вже двічі збільшував видатки на подорож на Місяць, і Конґрес признав ту суму, якої вимагав Президент. Ухвалена Конференцією сума, — це тільки частина всіх видатків, потрібних до здобуття Місяця, які мають винести від $ 20 більйонів до $ 40 більйонів впродовж найближчої декади. Згідно з цим пляном коло 1970-го року американці мали б дістатися на Місяць і щасливо звідтам вернутися. Ухвалені конференцією видатки мають ще затвердити обидві Палати Конґресу: Палата Репрезентантів і Сенат

Крайова продукція в другій чверті зросла на $14 більйонів

Вашинґтон. — Департамент торгівлі ствердив, що крайова продукція в другій чверті цього року виносила $ 515 більйонів в річному відношенні, на $ 14 більйонів більше в порівнянні з першою чвертю ц. р. Річне відношення обраховуємо таким способом, що продукцію з одного місяця множимо через 12. До річної продукції зараховуємо вартість випродукованих товарів та вартість виконаної праці. Крайова продукція у 1960-му році виносила $ 504,-500,000,000, на 4.5 відсотка більше, як у 1959-му році. Президент Кеннеді звернув увагу на те на пресовій конференції, що в червні збільшилися особисті прибутки американців, і що зросла на два відсотки промислова продукція. Крайова продукція змагає до нових рекордів, хоч число незатруднених у місяці червні виносило 5,580,-000, а тепер воно становить коло 5 мільйонів. Те число безробітних не є надто грізне під час того, як збільшується економіка країни. Воно мусіло б більше турбувати уряд під час економічної знижки заявив Президент.

Сен. Джевітс вніс проєкт продовжити закон про Експортово-Імпортовий Банк

Вашинґтон. — Сенатор-республіканець із Ню Йорку Джекоб К. Джевітс 17-го ц. м. вніс законопроєкт про продовження закону про Експортово-Імпортовий Банк. Згідно з теперішнім законом цей банк може існувати тільки до 30-го червня 1963-го року. Сенатор Джевітс пропонує продовжити цей закон на дальші 5 років, щоб запевнити існування банку до 30-го червня 1968-го року. На думку сен. Джевітса Експортово-Імпортовий Банк є „дуже важливим інструментом закордонної економічної політики". Завданням його є поширювати закордонні ринки для американських товарів. В останніх роках банк сприяв тому, щоб ЗДА як найбільше товарів продавали до недорозвинених держав у вільному світі, щоб приспішити їх економічний розвиток.

Дженерал Моторс і Форд бояться інфляції, якщо збільшаться заробітні платні

Дітройт. — Автомобільна корпорація Дженерал Моторс і Фордова Моторова Компанія остерегли провідників автомобільних робітників, що надмірне збільшення заробітних платень, чого домагається спілка Автомобільних Робітників Америки, викличе інфляцію доляра, що буде загрозою для росту економіки ЗДА. Голова Ради Директорів корпорації Дженерал Моторс Фредерік Дж. Доннер і президент Компанії Форда Джан Ф. Гордон вислали до 300,000 робітників листи, які дістають платні за години праці, в яких заявили, що збільшення заробітної платні спричинить зріст цін на авта, а це буде причиною інфляції доляра. Представник Форда сказав, що його компанія мусіла б впродовж двох років витратити на $ 500 мільйонів більше, коли б хотіла здійснити вимоги робітників. Спілка предложила автомобільним фірмам свої вимоги перед переговорами про продовження контракту, і тепер фірми відповідають на домагання робітників.

Кубинський Комітет Трактори за Волю просить підтримки Президента

Маямі, Флорида. — Кубинські полонені, які прибули з Куби до ЗДА для переговорів в справі звільнення 1,200 полонених, стараються, щоб президент Кеннеді так само підтримував їхній новий комітет, як це робив із давнім американським комітетом Трактори за Волю, почесним головою якого була пані Ф. Д. Рузвелт. Голова нового кубинського комітету 33-річний Ґуставо Гарсія Монтес заявив, що він проситиме президента Кеннеді, щоб підтримав працю цього комітету та щоб закликав американців до пожертв на цілі комітету та щоб подбав про те, щоб пожертвовані суме були звільнені від оподаткування. Монтес заявив, що Кастро не збільшив своїх вимог, як твердив американський комітет, бо кубинський диктатор від самого початку вимагав 500 бульдозерів, а не 500 тракторів, як це пропонував дати Кастрові американський комітет. 500 бульдозерів коштують коло $ 28 мільйонів, а 500 тракторів можна купити за $ 3,500'000.

● На базі Королівської Повітряної Фльоти в Кіркбрайд в Англії буде збудована спеціяльна стація „Майдес" для викривання ворожих ракет й оборони перед ними. Ця стація буде складатися з цілого ряду космічних сателітів, виряджених в інфрачервоні промені. Інформації з цієї стації будуть передавати іншим стаціям.

Відійшли від нас
Члени Українського Народного Союзу:

ДЕРКАЧ Стелла, народж. 1901 р. в Клівленді, Огайо, членка 112 Відд. в Клівленді, Огайо, померла 13-го липня 1961 р.

КАРИН Василь, народж. 1887 року в Залавю, пов. Теребовля, член 350 Відд. в Стемфорді, Конн., помер 18-го липня 1961 року.

КАРПЕВИЧ Дмитро, народж. 1890 р. в Мостах Великих, повіт Жовква, член 147 Відд. в Аллентавні, Па., помер 14-го липня 1961 року.

КОЗУБ Євгенія, народж. 1894 р. в Новому Селі, пов. Збараж, членка 123 Відд. в Скрентоні, Па., померла 14-го липня 1961 року.

ЛИЧКО Юрій, народж. 1921 р. в Джеду, Па., член 85 Відд. в Гейзлтон, Па., помер в липні 1961 року.

МАКСИМИЧ Григорій, народж. 1893 р. в Галівці, пов. Старий Самбір, член 76 Відд. в Нюарку, Н. Дж., помер 13-го липня 1961 р.

МАТІЧАК Марія, народж. 1893 року в МекАду ,Па., членка 262 Відд. в Ансонії, Конн., померла 13-го липня 1961 р.

МАРИЧ Григорій, народж. 1903 року в Подусові, пов. Перемишляни, член 436 Відд. в Кіченер, Онт., помер 12-го липня 1961 р.

ПАВЛЮК Ольга, народж. 1921 року в Мочул Ст., Польща, членка 221 Відд. в Шикаґо, Ілл., померла 4-го липня 1961 року.

САВКА Петро, народж. 1917 р. в Монтреалі, Кв., член 364 Відд. в Клівленді, Огайо, помер в липні 1961 року.

СІНҐАЛЕВИЧ Пилип, народж. 1885 р. у Конюхах, пов. Бережани, член 219 Відд. в Нюарку, Н. Дж., помер 15-го липня 1961 року.

ЮРИК Ігнат, народж. 1920 р. у Верховні Вел., пов. Новий Санч, член 59 Відд. в Бріджпорті, Конн., помер у липні 1961 року.

ЛЕСАК Федір, народж. 1889 р. в Папишеві, пов. Лісько, член 161 Відд. в Амбрідж, Па., помер 18-го липня 1961 року.

ВІЧНА ІМ ПАМ'ЯТЬ!

ТАРЗАН, ч. 4683. Мамут!

Тарзан діяв швидко, щоб протиставитися цій загрозливій небезпеці передісторичної потвори.

Він вхопив дівчину в руки і підскочив до галузи дерева...

Розпачлива проба втечі!